

Kielitoimiston kielioppiopas

Alkusanat

Sisällys

Kokoavat taulukot eri aihepiireistä

Johdanto

– tietoa mm. asiatyyleistä ja muista tyyleistä, yleiskielestä ja muista kielimuotoista sekä normeista

Yhdyssanan muoto

- *Kuvaluku* ja *kuvanluku*: nominatiivi vai genetiivi yhdyssanan alkuosassa?
- *Isoäidille* ja *nuorelleparille*: adjektiivialkuiset yhdyssanat
- Moniosaiset lukusanat
- *Talvilomailla* ja *hienosäätää*: yhdysverbit

Taivutustyyppejä

- *Palveluita* vai *palveluja*? *Tärkeää* vai *tärkeätä*? – Substantiivien ja adjektiivien taivutustyyppejä

– tietoa mm. sellaisista taivutusmuotovaihteluista kuin *palvelujen* ~ *palveluiden* ~ *palvelujen*, *olueen* ja ”*olueeseen*”, *sammalen* ~ *sammaleen*, *rosvouden* ja *rosvouksen*, *psykkeä* ja ”*psykettä*”, *hypoteeseja* ~ *hypoteesejä*, *kiisi* ~ *kiiti*, *suureta* ja *suurentua*.

Sanan sijamuoto lauseessa

- *Lääkärissä* vai *lääkärillä*? – Sisä- ja ulkopaikallissijan valinta
- *Tyytyväinen asiaan* vai *asiasta*? – Rektiokysymyksiä
- *Miesten ongelma* ja *ongelma miehillä*: genetiivi vai paikallissija?
- *Lehden pitäisi tulla*, *lehteä ei näy*: erityisiä subjekteja
- *Sain hyvän syyn avata paketin* vai *paketti*? – Objektin muoto
- *Juoksen kilometrin*, *odota hetki*: määrän ja keston ilmausten muoto
- *Poliisi pidätti miehen päihtyneenä*: paikan, olotilan ja tavan ilmauksia
- *Sää on tuulinen* vai *tuulista*? – Predikatiivin muoto
- *Ruotsiin verrattuna*, *suhteessa euroon*: post- ja prepositioitakin tarvitaan
- *Sähköpostitse*, *kotonta*: mitä muotoja?

Yksikkö, monikko ja muu mukautuminen

- Verbi yksikössä vai monikossa? (tietoa mm. sellaisista rakenteista kuin *allergiat ovat uusi haaste*, *isoin ryhmä on* ~ *ovat urheilijat*, *viisi hiihtäjää keskeytti* ja *keskeyttivät*)
- Verbimuoto pääpersonan mukaan
- Yksikkö vai monikko substantiivi-ilmauksissa? (tietoa mm. sellaisista rakenteista kuin *1950- ja 1960-luvulla* ~ *-luvuilla*, *painakaa mieleenne* ~ *mieliinne*, *viimeiset 20 metriä* vai *20 viimeistä metriä*)
- Yksikkö vai monikko olotilan ilmauksissa? (tietoa mm. rakennetyypistä *lapset olivat sairaana* ~ *sairaina*)
- *Yhteyspäällikkö Miettisellä*: miten tittelit taipuvat?

Tehdään määrättyyn aikaan: passiivi ja muut rakenteet, joissa ei paljasteta tekijää

– tietoa mm. passiivin käytön eduista ja karikoista, kaksoispassiivista (”*eilen latua ei oltu vielä tehty*”), *määrätty-*, *rajattu-*tyyppisistä ilmauksista sekä ns. *sinä-*passiivista (*kun menet otteluun*, *sinun täytyy hillitä itsesi*)

Tehdessä-, tehdäkseen-, tehden-, tekevän-rakenteet: lauseenvastikkeita ja määritteitä

- *Tehdessä-, tehtyään*-rakenne (temporaalinen lauseenvastike) (tietoa myös ilmaustyyppistä ”Kimin ollessa toinen”)
- *Tehdäkseen*-rakenne (finaalinen lauseenvastike) (tietoa myös ilmaustyyppistä ”menivät naimisiin erotakseen myöhemmin”)
- *Tehden*-rakenne (modaalinen lauseenvastike) (tietoa myös ilmaustyyppistä ”lähti varhain ollen perillä illalla” sekä kivettyneistä rakenteista *koskien, liittyen*)
- *Kuulin hänen tulevan, Lapsi tietää onnistuneensa* (referatiivinen lauseenvastike) (tietoa myös rakenteen objektin muodosta: *hän kertoi asiasta tehdyn sopimus ~ sopimuksen*)
- *Virheestä aiheutuneita korvattavia kuluja*: paketoivia partisiippimääritteitä

Pronominit ja omistusliite

- Persoonapronominit *minä, sinä, hän, me, te, he* (ohjeita mm. seuraavaan valintaan: *se joka vai hän joka?*)
- Demonstratiivipronominit *tämä, tuo, se, nämä, nuo, ne* (ohjeita mm. seuraaviin valintoihin: *tämä vai hän, se vai tämä* taaksepäin viittaamassa?)
- Relatiivipronominit *joka ja mikä*
- *Joku ja jokin*
- Lisäkysymyksiä pronomineista ja lähivastineista (mm. *itse, oma, montaa, ketä, eräs, yksi, kyseinen, ao.*)
- Omistusliite (tietoa myös rakenteista *presidentti ja hänen puolisonsa, Liisa ajoi autollaan ja hänen autollaan*)

Konjunktiot ja -kin/-kaan-liite

- *Kun*
- *Sitä mukaa kuin ja sitä mukaa kun*: *kun ja kuin* sanaliitoissa
- *Kuin*
- *Kuten*
- *Jos, josko*
- *Koska ja sillä*
- Päälauseen alussa *niin* tai verbi
- *Että vai jotta?*
- ”Ihmettelin, että selviääkö asia”
- *Ei voi kiistää, etteikö jännittäisi*
- *Mutta vai vaan?*
- *Mutta vai paitsi?*
- *Vai, tai, eli*
- *Sekä, sekä–että*
- *Niin tytöt kuin pojat(kin)*
- *Mihin väliin ja sopii?*
- Virkkeen alussa *ja, eli, mutta, vaikka*
- *Ei–eikä, eikä ja ja ei*
- *Rahallakin, ei rahallakaan*: liitteet *-kin* ja *-kaan/-kään*

Peräkkäisten lauseiden yhteisiä jäseniä

- Lauseilla yhteinen substantiivijäsen (mm. ilmaustyyppit *myrsky kaatoi puita ja pimensi sähköjä, hevonen sortui laukkaan ja hylättiin*; ”Hän pitää ja suorastaan rakastaa elämää”)
- Lauseilla yhteinen verbijäsen: *tytär on 4-vuotias ja poika 2-vuotias*

Vertailun muotoja ja tapoja

- *Mukavampi, hauskin*: vertailumuotoja
- *Kylmempää kuin eilen, eilistä kylmempää*: vertailun tapoja (myös tietoa ilmaustyyppistä *parempaa kuin mihin olen tottunut*, ”kylmempää mitä luulin”)

Aikamuotoja ja ajanilmauksia

- Tuleva aika (tietoa mm. ilmaustyyppistä *tulee olemaan*)

- Mennyt aika (tietoa mm. ilmaustyyppistä *laulaja kuoli, on kuollut*)
- Aikamuotovalintoja referoinnissa
- Ajankohdan ja keston ilmauksia (mm. *onnea vuodeksi ~ vuodelle 2017, paras päivä ikinä*)

Toisto: tarpeellista vai häiritsevää?

- Toisto: tyylikeino ja tyylikirjoitus
- Liitepartikkelit merkityksen toistajina ja muuntajina
- Samaa merkitsevät sanat yhdessä

Sanajärjestys

- Tutusta uuteen
- Kevyestä raskaaseen
- Sanajärjestys korostuskeinona
- Suora ja käänteinen sanajärjestys: missä verbin paikka?
- Erityiskysymyksiä sanajärjestyksestä (mm. *naapurin kaksi koiraa ja kaksi naapurin koiraa*)

Kohteliaisuuden ilmaiseminen kehotuksissa ja pyynnöissä

- Mitä kohteliaisuus on?
- Lausemuodon vaikutukset (tietoa mm. rakenteista *allekirjoita vetoamus, allekirjoittanette vetoamuksen, allekirjoitatko tämän*)
- *Sammutathan valot!* – Pehmentävät *-han, -pa* ja *-s*
- Muita kohteliaisuuskeinoja (mm. kohteliaisuussanat *ole hyvä, ystävällisesti, kiitos* sekä teitittely)

Hakemisto